

**RABBI YITZCHAK S.
SHECHTER**

**Kiryat sanz
Netanya - Israel**

יצחק שמואל שכטר

חבר הברד"ץ דק"ק קרית צאנז נתניה
וראש הכוללים ומראשי כוללי ש"ס
מח"ס שו"ת ישיב יצחק מ"ז חלקים
זכרון חיים אורח חיים
ישיב יצחק - חושן משפט ב' חלקים
ישיב יצחק - אבן העזר ח' חלקים
ישיב יצחק שמות גיטין, סדר גט, וסדר חליצה
ישיב יצחק - יורה דעה ג' חלקים

טבת תשפ"א

גבולות ארץ ישראל לענין שמיטה

**לכבוד הרה"ג המפורסם ר' יהושע
מנחם בלושטיין שליט"א ראש מכון
עמקה של הלכה ובעמח"ס שער הנו"ן
ערד**

מכתב שאלתכם קבלתי שכי' שאברכי מכון עמקה של הלכה עסוקים בליבון סוגיית גבולות ארץ הקודש לכל פרטיה ודקדוקה, כהכנה לקראת שנת השמיטה הבאה עלינו לטובה, ובקשתם לשמוע חוות דעתי דהתורה"ק בפרשת אלה מסעי מפרטת באריכות ובהרחבה את מהלך גבול ארץ הקודש.

מ"מ לפי מרחק השנים נשכחו הגבולות ונתרבה המחלוקת בין גדולי הדור בסדר הגבולות בציוני הגבול ויש בזה מבוכה ומחלוקת בין הפוסקים ולכן יש בזה הרבה שיטות בציוני הגבול בפרט בגבול כיבוש עולי מצרים וכיבוש עולי בבל ועבר הירדן וכדו' ולכן דנתם בג' ענינים:

א) האם למרות כל זאת ניתן כיום להכריע בין הדיעות הרבות שנאמרו בענין זה בתוך האיזורים המסופקים, כגון איזורי הנגב והערבה ודומיהם, ולומר שאינו כלול בגבולות 'אלה מסעי'.

ב) מהי ההנהגה הנכונה בנוגע לסחורה המיובאת בשנת השביעית מן המקומות המסופקים (כל דעה ודעה כדאית לה), האם ניתן להקל ולסמוך על הכלל 'ספיקא דרבנן לקולא'.

ג) ישנה טענה מעניינת, שהועלתה לפני כמאה שני על ידי שלושה גדולי עולם מרבני ירושלים, הגרי"מ טוקצנינסקי, הגרצ"פ פראנק, והגר"פ עפשטיין, לדעתן כיבוש שלמה והמלכים שאחריו, שכבשו את כל הנגב עד אילת אשר על ים סוף, היה כיבוש גמור, כיון שהוא נעשה אחרי כיבוש כל הארץ ולכן אין נפק"מ במחלוקת הנ"ל שבלאו הכי התקדשו ונכנסו בכלל הארץ, וכדעה זו נקט לעיקר גם בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ג סי' כ"ג) האם יש לסמוך ע"ז או לצרפו.

אך כיון שהדבר הינו חידוש גדול, רצוננו לשמוע מהי דעת מעכ"ת הלכה למעשה בשאלה גדולה זו, עכתי"ד השאלה.

הנני מחוסר זמן אנא בשאלות קדומות אמרתי להניחו לעת פנות אך ראיתי שאין עוד פנות אל המנוחה לקחתי לי זמן קט לברר הלכה עמומה זו שנחלקו בזה גדולי עולם האם יש לקבוע מסמרות כאחד מן השיטות או לצרף שיטת הפוסקים דשביעית בזה"ז דרבנן בספק כזאת.

הנה קרבה שנת השבע שנת השמיטה, ורבו הלכותיה ופרטותיה ודקדוקיה סעיפיה ופארותיה, לידע הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון.

אמרתי מה' מענה לשון וזאת החלי בעזהשי"ת.

בעיקר הדבר באיזה מקומות יש דין שביעית גמורה או לא ובענין החילוק בין כיבוש עולי מצרים ולא החזיקו בו עולי בבל לבין כיבוש עולי בבל מבואר במס' שביעית (פ"ו מ"א).

האם חיוב מעשר עני בשביעית בעמון ומואב הוי מה"ת

וכמ"כ בארץ עמון ומואב שתיקנו מעשר עני בשביעית דהרמב"ם ה' מת"ע (פ"ו ה"ה) כי דהיא הלמ"ס והכס"מ שם תמה דבחז"ל אין חיוב תרו"מ מה"ת, ובחזון איש (ידים סי' ח' סק"ט) כתב שהכוונה שכך נתקבלה הלכה למשה מסיני שאם יבוא לתקן חיוב מעשרות בחוץ לארץ יתקנו בשביעית מעשר עני. וכ"מ במס' ידים (פ"ג מ"ב) שזה קבלה מנביאם מהלמ"ס ועיין ד"א שם על הר"מ הנ"ל (סק"ל) ובבה"ל שם (אות כ"ו).

ועיין מש"כ היעב"ץ בס' מור וקציעה או"ח סוף סי' ש"ו קונטרס מיוחד לענין ישוב א"י בדין גבולות הארץ ע"ש נפלאות.

גבולות הארץ

בעיקר מש"כ באות א' בסדר גבולות הארץ המבואר בפרשות אלה מסעי ושו"מ באינצקלופדיה תלמודית חלק ב' ערך א"י (מע' ר"ה-ר"ג) ביאר בארוכה איזה ארצות בכלל ירושת האבות מברית בין הבתרים ע"ש בדין עבר הירדן, ע"ש מאה"ח הק' במדבר (ל"ב, ז) דלא נכלל בברית בין הבתרים.

אבל באוה"ק דברים (ג' י"ג) חזר ופי' שכן נכלל בכלל ירושת האבות ע"ש סדר הגבולות לד' רוחות ע"ש בארוכה.

עולי מצרים ועולי בבל

חלוקה אחרת יש בארץ ישראל, שעל פיה מתחלקת הארץ לשנים, כל שהחזיקו עולי מצרים בלבד, ולא החזיקו עולי בבל חלק אחד. וכל שהחזיקו אף עולי בבל, חלק שני, ע"ש.

המקומות בהן נוהגת מצוות שמיטה

מצוות שמיטה אינה נוהגת אלא בארץ ישראל דיני שמיטה אינם שווים בכל שטחי ארץ ישראל הדינים משתנים לפי חלוקה זו, מקומות שכבשו עולי מצרים ועולי בבל, מקומות שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, עבר הירדן וסוריא, וכפי המבואר מקומות שכבשו עולי מצרים ועולי בבל נוהגים בהן כל דיני השמיטה (רמב"ם ה' שמיטה ויובל פ"ד הכ"ו).

מקומות שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, לא נוהג בהן איסור ספיחים, אבל אסורים בעבודה ויש קדושת שביעית לפירות הגדלים שם ואף חייבים בביעור אך כ"כ החזו"א שלא ידוע לנו היכן מקומות אלו והיכן גבולם, ולכן אין להקל במקומות המסופקים.

עיין חזו"א שם סי' ג' ס"ק ל"ב (גבולי א"י אות ד') דלענין ספיחי שביעית יש להחמיר שאין אנו יודעים במה להקל, והילכך מושבות המסופקות בכלל איסור ספיחין, ובסדר השביעית שם כתב, יש מקומות בארץ שלא כבשו עולי בבל וגם בהם אין איסור ספיחין ודין ספיחין שלהם כדין ספיחי סוריא ועבר הירדן, אבל אין הדבר ידוע לנו בעדות ברורה שיש לסמוך עליה וקל להכשל ולכן אין להקל בספיחי א"י.

וכבר ציינתי לעיל מש"כ האחרונים, דבימינו שאלה זו אקטאולית בעיקר לגבי הגבול הדרומי, כיצד לקבוע אם יש קדושת שביעית ואיסור ספיחים בירקות שגדלים בערבה ובאזור רצועת עזה, ולגבי הגבול הצפוני כדי לקבוע את דין השטחים צפונית לעכו ולפי החזו"א סגר עלינו הדלת דאין להקל מחוסר ידיעה ברוב המקומות.

אם יש לסמוך על מפת הארץ

וע"ש בחזו"א (אות י"ז) אריכות מזה ושם ד"ה ובב"מ מש"כ ממפת הארץ ובאות י"ח שם ד"ה ולענין (צ"ג ע"ב) בסופו כ' מיהו הישוב שבמסביב יפו תל אביב הוא מכזיב ולפנים כשנמתח חוט מכזיב לנחל מצרים, וא"כ הוא עיקר א"י שכבשן עזרא וכמש"כ לעיל (ס"ק י"ז), ועדיין אין אנו בטוחים אם אפשר לסמוך על מפת הארץ שלא דקדקו בדברי חז"ל ושמות הערים ומקומותיהן נשתנו ויש שנמחקו זכרם ובנו על אומדנות.

עבר הירדן וסוריא

ולענין עבר הירדן וסוריא כ' הרמב"ם (פ"ד משמיטה ויובל) (הלכה כ"ח) עבר הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם וספיחי עבר הירדן וסוריא מותרים באכילה, לא יהיו ארצות אלו חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ע"ש בראב"ד.

עזה, גוש קטיף אם נחשב כחוץ לארץ

בעיקר הדין שדנו לענין עזה לדעת המהרי"ט ח"א (סי' ע"ז) נחשב עזה כלא כבשוה עולי בבל, ועכ"פ הוא מכיבוש עולי מצרים, עכ"פ אסור שם בעבודה, כמש"כ הרמב"ם בפ"ד משביעית הנ"ל.

א) יש לדון אם מצרפין הקולא שגוש קטיף נחשב כחו"ל כמבואר במהרי"ט לענין עזה שם ועוד פוק חזי מה עמא דבר, שהרי כל ישראל אשר ישבו שם מעולם ומשנים קדמוניות, מעולם החזיקה כחוץ לארץ, ורבותינו הקדמונים שבירושלים החזיקה כחוץ לארץ, לענין תרומות ומעשרות ושביעית, שרוב פירות והתבואה של ירושלים מביאין לה מעזה.

ב) אמנם בשו"ת רדב"ז ח"ד (סימן אלף ק"ה) כתב שעזה כבשום עולי מצרים ועכ"פ חייבת בתרומות ומעשרות מדרבנן, ואפילו אם תמצא לומר שלא כבשום עולי בבל, הרי לא פטרוה, כמו שפטרו את בית שאן.

ומ"מ גם לשיטת המהרי"ט כ"ה מש"כ החזו"א שביעית ג' (ססקל"ב) שדן שם גבי צפון ארץ ישראל, ודן שם גבי איסור ספיחין שכל עיקרו הוא רק מדרבנן, מ"מ כתב שם, "ועכשיו אין אנו בקיאים ברצועה וכו' ולענין ספיחי שביעית יש להחמיר, שאין אנו יודעים במה להקל עי"ש. נמצא שמצד ספק זה שמא הוא לא ארץ ישראל, אין החזו"א מתחשב בספק זה.

בישוב דברי הרדב"ז עצמו

ג) ובעיקר שיטת הרדב"ז הנ"ל כ"ה על דבריו שמדברי הרדב"ז עצמו בתשובה אחרת משמע שעזה הוי "חוץ לארץ" שכתב בח"ד (סימן אלף קמ"ט) על מה שהתיר הריב"ש לצאת בשירה למדבריות ג' ימים קודם השבת אפילו כשיועד בודאי שיחלל שבת, שכתב הרדב"ז "שמעולם לא סמך על הוראה זו דנפיק מיניה חורבא, דא"כ העולים לארץ ישראל או הבאים משם יהיו מותרין להם לכתחילה, לצאת אפילו ביום שישי וכו'.

ואדרבה יש הסכמה בעזה שלא יצאו משם יום ד' משום דקרוב הדבר שיבוא לידי חילול שבת", עכ"ל הובא בקצרה בס' כנסת הגדולה (או"ח סי' רמ"ח) עי"ש, ומשמע דסובר דעזה דינה כחוץ לארץ, ועל כן כשרוצה לעלות לארץ ישראל איכא מצוה ונדחקו בו האחרונים ליישב דבריו.

שביעית בעבר הירדן – הבאת עומר משם

בעיקר הדבר אם עבה"י בכלל א"י היא, מצאנו בזה מחלוקת הפוסקים וכ"ה בזה בזה בס' הדרת הארץ מהגרצ"פ פראנק זצ"ל והביא מש"כ החיד"א בברכי יוסף או"ח סי' תפ"ט (אות ג') שהאריך בזה לענין אי מצי לאתווי מנחת העומר מעבר הירדן, ולא ללמד על פרט יצא אלא ללמד על הכלל כולו, אי עבר הירדן בכלל א"י היא או לא, א) והביא מחלוקת בענין זה בין הר"ר גדליה קורדובר, שהוכיח מדברי הרמב"ם (הלכות רוצח ריש פ"ח ופ"י) דעבר הירדן היא א"י, ב) ומהריט"ף (בתשובותיו סי' רט"ז) תמה עליו, שמדברי

הרמב"ם (פ"י הי"א) יש ראייה להיפך, והוקשו לו דברי הרמב"ם בפ"ח ופ"י דמ"ש אין נוהגות אלא בא"י כלומר בחברת א"י אחר שהבדילו ערי מקלט בא"י.

ובר"ן (נדרים כ"ב ע"א) בהא דאמרו שם בגמרא ההיא שעתא לא עברין ירדנא כתב (בד"ה ההוא וכו') וז"ל ועבר הירדן לא נתקדשה להבאת העומר, והגרע"א בגליון הש"ס שם ציין לסנהדרין (י"א ע"ב רש"י ד"ה על שתיים שאיתא שם על ג' ארצות מעברין את השנה, יהודה ועבר הירדן והגליל, על שתיים מהן מעברין, ופירש"י: על שתיים מהם מעברין אפילו על עבר הירדן והגליל הואיל ומביאין עומר מעבר הירדן עוד ציין למנחות (פ"ג ע"א רש"י ד"ה כאל הארצות שבא"י) שכ' כגון יהודה ועבה"י והגליל כשרות. ויעויין בחזו"א זרעים ליקוטים (סי' י') שהוכיח מכ"מ דשביעית נוהג בה מדאורייתא.

חילוק בין עבר הירדן מערבי לשאר הרוחות

והגרצ"פ פראנק זצ"ל בהדרת קודש שם כ' אולם בברכי יוסף הביא ע"ז דברי הכפתור ופרח (פרק מ"ח) שהוכיח מדברי הרמב"ם שעבר הירדן המוזכר בג' ארצות לביעור הוא עבר הירדן המערבי והוא מגוף א"י סמוך לירדן, וכתב שלפ"ז יש לומר גם בדברי רש"י שכתב דעבה"י שהעומר בא ממנו הוא על עבה"י המערבי שהוא מגוף א"י ולא מערי סיחון ועוג עיי"ש ולכן הדין כנ"ל כמש"כ הרמב"ם שם הלכה כח דנוהג שביעית מדרבנן אבל הספיחין מותרין ועיין חזו"א בליקוטים זרעים סימן י' (סק"א).

בית שאן לענין שמיטה בקרקע של עכו"ם או של ישראל

ולענין שמיטה בבית שאן כתב רש"י חולין (דף ז' ע"א) התירו לגמרי בבית שאן ואף לעשות עבודה שמותר לחרוש ולזרוע, וכתב ברש"י (דף ט"ז ע"ב 65) שגרוע בית שאן שגם עולי מצרים לא כבשוהו כדין, והיו רק מעלים להם מס ועל כן לא נתקדש ונשאר דינו כחוץ לארץ, (ומ"מ מיירי כאן בקרקע של גוי דבקרקע של ישראל נוהג דין שמיטה אף לדעת רש"י וכן כתב רש"י (דף 70), משא"כ מקומות שקידוש עולי מצרים כדין אף שעולי בבל לא קידשו, מותר רק לגוי לזרעו בשמיטה, אולם אין בקרקע קדושה, ועי' עוד בהר"י קורקוס (פרק א' מתרומות הל"ה). ובמור וקציעה או"ח (סי' ש"ו) כתב ז"ל מ"מ אי אפשר לפחות מעלתן ממעלת סוריא לשום דבר, ואף כי לחיוב מעשרות מדבריהם וכו', ובית שאן לא פטרוה אלא ממעשר ירק דרבנן, וגם אינו בהחלט אלא בצירוף עוד צדדי היתר, ע"ש.

המשך מהנ"ל – דין אשקלון ואילת לענין שמיטה – אי יש ב' עיירות כאלו – אי יש לצרף דספק שמיטה דרבנן לקולא – האם אילת מגבול העתיד או ע"י כיבוש מלכי יהודה נתקדשה בקדושת א"י – אי יש חיוב תרו"מ באילת מה"ת או מדרבנן

אשקלון לענין שמיטה

א) בירושלמי (שביעית פרק ו' דף ט"ז ע"ב) מקשה איך אפשר לומר שאשקלון הוא חוץ לארץ הרי כתבו וילכוד יהודה את עזה ואת גבולה ואת אשקלון ואת גבולה, ומתרץ ליתי עזה וליתי אשקלון. ופי' הפני משה שאין זה אותה אשקלון ועזה שכבשם משה, ואם כן עזה ואשקלון שכבשו עולי מצרים גם עולי בבל כבשוהו וכאן מיירי באשקלון אחר, וכן ביאר בביאורי הגר"א ובחזו"א, ובצד דרום ארץ ישראל אין שם מקום שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, אלא גבול עולי מצרים ועולי בבל נגמר בשוה (דרך אמונה פרק ד' משמיטה ויובל (ס"ק קצ"ו) על פי הגר"א בירושלמי פרק ו').

ב) אמנם ברש"ס פי' הגמרא באופן אחר, ולפי דבריו אשקלון לא נתקדשה שהכיבוש היה על ידי העלאת מס ובעולי מצרים היה צריך כיבוש ממש, אמנם במור וקציעה (סי' ש"ו) כתב וז"ל, אין המלט מלומר שעל כל פנים אחר זמן מועט שנפלה להם הארץ בגורל לנחלה הורישו כל הערים ההנה, וישבו בהם לבדד ובגוים לא יתחשב, גם בית שאן כאחת מהנה לא נעדרה משיבת ישראל בלי ספק, ע"כ, וכ"ה בזה בס' מצות הארץ כהלכתה ועיין תוס' גיטין (ב' ע"א) ד"ה ואשקלון מש"כ בזה.

אילת

דנו בזה הפוסקים י"א שאילת ומקומות הסמוכים לה אף לצד צפון כגון יטבתה וחבל איילות אינם חשובים ארץ ישראל כלל (כן הוא במכתב של הגאון הרב קלמן כהנא זצ"ל) וכ"כ הגר"י אפרתי (בהליכות שדה גליון 87) שלענין מקומות אלו יש עדות ברורה ממרן בעל החזו"א, שאינם כלולים בגבולי ארץ הקודש, ובהסתמך על דברי הרמב"ם בהלכות קידוש החודש (פרק י"ח הל' ט"ז) וז"ל, וכל אלו הדברים בשהיו המדינות שבמערב ושבמזרח מכוונות, כגון שהיו נוטות לצפון העולם משלושים מעלות, עד חמש ושלושים מעלות, אבל אם היו נוטות לצפון יתר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להן, שהרי אינן מכוונות כנגד ארץ ישראל, ע"כ הרי שדעתו שעד המעלה 30 הוא ארץ ישראל, (עמש"כ בזה בסמוך בארוכה).

שוב אשוב דכ' האחרונים בזמן הזה אין אנו בקיאים בגבולות הארץ, ואין בידינו לקבוע תחומי המקומות שכבשו עולי מצרים ועולי בבל, וכן אין אנו בקיאים בזיהוי המקומות והערים שהניחו עולי בבל ולא קדשום. על כן יש לנהוג קדושה בכל ארץ ישראל, וכן ברמת הגולן, ובשטחים המצאים דרומית לים המלח, וכן בחבל עזה ובמקומות הדומים, הואיל ויש להסתפק בהם אם הם בכלל ארץ ישראל חוץ מאילת ומקומות הסמוכים לה אף לצד צפון כגון יטבתה וחבל איילות אינם חשובים מארץ ישראל כלל כנ"ל, (עמש"כ בסמוך).

אי יש לצרף דספק שמיטה דהוי דרבנן לקולא

בעיקר הדין שדנתם אי יש לסמוך ולצרף דעיקר שמיטה הוי דרבנן ובספקו יש להקל לענין אי שביעית בזה"ז דרבנן ידוע שנחלקו הפוסקים האם שמיטה נוהגת בזמן הזה מן התורה או מדרבנן. הדבר תלוי בשאלה אם פוסקים להלכה שקדושה שניה שנתקדשה ארץ ישראל בזמן עזרא קיימת לעולם, או שקדושה זו בטלה עם חורבן בית שני, ובשאלה האם הלכה כרבי (גיטין ל"א ע"א), מועד קטן (ב ע"ב) הסובר שבזמן שאין היובל נוהג שאין כל יושביה עליה, לא נוהגת שמיטה או כחכמים הסוברים ששמיטה אינה תלויה ביובל, ומלשון הרמב"ם שם פרק י' (ה"ט) משמע דפסק כרבי דהוי מדרבנן.

וכן שיטת החזו"א בסי' כ"א ס"ק י"ז (ד"ה כיון), ששמיטה בזמן הזה מדרבנן וכפי שכתב בסי' ג' (ס"ק ח') וז"ל ונראה דלענין שביעית בזה"ז יש לסמוך שהוא מדרבנן, שזו דעת הרמב"ם כיון שפסק כרבי.

וכמ"כ כי מרן זי"ע בשו"ת דברי יציב יור"ד ח"ב (סי' קט"ו) בדבר השאלה אם מותר להשתמש בקמח שנטחן בריחיים שטחנו בהם פעם חיטים של שביעית, וכעת טוחנים בהם חיטים מחו"ל.

אחרי שהאריך בזה כי שם (אות כ"ג) לדינא בני"ד בריחיים שטחנו בהם חיטים של שביעית אחר הביעור, דיש להקל לקנות קמח מהנטחן בהם מחיטין דהיתר בתערובת השניה, כיון דרוב דעות הפוסקים דשביעית בזה"ז דרבנן, ועיין גם בפאת השלחן ה' שביעית סי' כ"ג סעי' ט' (ס"ק כ"ג). ובעיקר איסור שביעית אוסרת בכל שהוא בכל ענין הוא מדרבנן. וגם בעצם הביעור כהרמב"ן שי"ל דהוא מדרבנן, ע"ש. ומ"מ התנה שם כמה תנאים בזה ע"ש גם סימן רט"ז.

האם אילת מארץ אדום ומגבול העתיד גם לא מכיבוש עולי מצרים

ומש"כ משו"ת צי"א ח"ג (סי' כ"ג) דאילת נכבשה ע"י מלכי יהודה ע"י שלמה המלך עיינתי שם שדן לענין אם יש חיוב הנהגת יום טוב שני באילת ובשאר מקומות ישוב החדשים בארץ ישראל, ושם אות י' כי אליבא דכל השיטות הנ"ל נשאר לנו עוד מקום דיון מיוחד על אילת איך צריכים לנהוג שם ב' ימים או יום א', כי הרי אילת היא כבר אפילו לא מכיבוש עולי מצרים והיא רק מגבול העתיד, כי מארץ אדום היא ככתוב בדברים (ב' ח') ונעבור מאת אחינו בני עשו היושבים בשעיר מדרך הערבה מאילת ומעציון גבר וגו', וכן כתוב במ"א (ט"ז-כ"ו) את אלות על שפת ים סוף בארץ אדום", וכן בדברי הימים ב (ח-יז) משום כן צריך להיות לכאורה הדין פשוט שבאילת צריכים לנהוג ב' ימים אף אי לו היה ספק אם השלוחין היו מגיעין לשם, דומיא שפוסק בזה הרמב"ם שם בהל' קדה"ח על עמון ומואב שגם המה מגבול העתיד (עיין ב"ב ד' נ"ו ע"א וברש"י עה"ת בראשית ט"ו, י"ט) ועל אחת כמה שכמעט ברור הדבר שלא הגיעו שם השלוחין.

אי אילת נכבשה ע"י מלכי יהודה שלמה ועזריה

אלא שיש לדון בזה מצד אחר שנהגו שמה רק יום אחד אליבא דהריטב"א ודעימיה (הנ"ל) שהוקבע על כל א"י לנהוג רק יום א', דהנה מצינו בכמה מקומות בני"ד שאילת נכבשה על ידי מלכי יהודה וישבו שם ישראל, והם במלכים א' (א, כ"ו) שכתבו ואני עשה המלך שלמה בעציון גבר אשר את אלות על שפת ים סוף בארץ אדום, וכן בדה"ב (ח' י"ז) אז הלך שלמה לעציון גבר ואל אילות על שפת הים בארץ אדום, והיינו שכבש את המקומות האלה וכמו"ש הרד"ק שם במלכים בדברי הימים אמר אז הלך שלמה לעציון גבר ואל אילות ר"ל שהלך ולכדם וכן בדה"ב שם פי' ולקח אותם הערים ועשה שם אני וכן מצינו עוד במלכים ב' (י"ד כ"ב) שכתבו אצל עזריה (הוא עוזיהו) מלך יהודה הוא בנה את אילת וישבה ליהודה וגו', וכן בדה"ב (כ"ו ב) הוא בנה את אילות וישבה ליהודה וגו'.

לפי כל זה צריך להיות לאילת דין ארץ ישראל כי הרי כבשוה ע"י מלך מדעת רוב ישראל והרי לא נזכר עליה כמו על סוריא שיש לה דין כיבוש יחיד, ומכ"ש לפירש"י בגיטין (ח' ע"ב ד"ה כיבוש) וכו'.

וא"כ לפי דברי הריטב"א ודעימיה הנ"ל שהוקבע על כל ארץ ישראל אפילו בשל עולי מצרים לנהוג רק יום אחד, יש לומר שהוא הדין נמי גם על אילת מכיון שהוכלל מאז מימי דוד ושלמה ושאר מלכי יהודה בכלל ארץ ישראל ע"ש שם עוד.

ע"ש דהביא ראי' לדבריו ממש"כ המור וקציעה הנ"ל באו"ח ס"ס ש"ו וכ' לבאר דגם לשיטת הרמב"ם מ"מ באילת יש לעשות רק יום א' יו"ט ע"ש.

ב' אילת יש

שו"כ שם ומצאתי סייעת לדברי בתוס' אנשי שם על המשניות (בפ"ה דמעשר שני מ"ב) על מה דאיתא שם כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד ואי זו היא תחומה אילת מן הדרום וכו' וכתוב ע"ז התוס' אנשי שם וז"ל ודע דאילת היא אחד מערי אדום וכנראה דברים (ב') ובמלכים (א' ט') לקחה המלך שלמה ועזריה חזר ולקחה, אבל הנזכר כאן אחרת היא מא"י דהראשונה רחוקה מירושלים יותר מג"י וכו'.

עכ"ל הרי שהמרחק של אילת שלפנינו הוא רק יותר מג"י אבל לא מיהת יותר מעשרה ימים וא"כ ישנו הספק שאולי גם הגיעו לשם השלוחים, ובכה"ג של ספק בשטח גבולי ארץ ישראל הרי ביארנו שגם אליבא דהרמב"ם צריכים לנהוג רק יום א' דאזלין בתר רובא דארץ ישראל שנוהגין רק יום א', ע"ש.

אין חיוב תרו"מ באילת אפי' מדרבנן מגזיה"כ

שו"כ הצי"א במה שמשמע שם מתוס' אנשי שם שאינם חייבים באילת בתרו"מ אפילו מדרבנן כי אין זה תלוי באם עצם המקומות נקראים א"י, עיין ב"ב (ד' נ"ו ע"א) וברשב"ם ד"ה חייב במעשר במ"ש דא"נ אם כיבשו ישראל מהם אחרי מות יהושע כולם פטורין מן המעשר דכתיב התם זאת הארץ אשר נשבעתי וכו' וכן בתוס' שם (ד"ה לאפוקי) במ"ש דלכך אמר לאפוקי קני וקניזי וקדמוני אע"ג דמא"י הם, וכן עיין בפרשת דרכים (מהמל"מ בדרך הקדש דרושים ששי ושביעי), וכמו"כ עיין בספר שאילת דוד להגר"ד מקרלין ז"ל בחידושין בעניני שביעית (ד"ה אחרי שהעלת) ולא ראה שם דברי הפרשת דרכים בזה עי"ש.

ויל"ע אי גם לענין שביעית לא שייך גם לדבריו באילת דין שביעית (עמש"כ בסמוך).

ובעיקר דברי הגמ' שם הק' שהרי אפלו חו"ל אם נכבשה כדן, חייבת במעשר, וכמו שנאמר כל המקום אשר תדרוך כף רגלכם בו, לכם יהיה (דברים י"א, כ"ד) ואם כן מדוע אמר שמואל שלעתיד יהיו ארצות אלו פטורות ממעשר, כן הקשה בפרשת דרכים (בדרוש ו' ד"ה עוד) וע"י מה שהאריך שם בזה (וראה בקובץ שיעורים אות רמ"ח שהוקשה כן על פירוש השני).

א) והרש"ש שם (ברשב"ם ד"ה חייב) תירץ, שמאחר שבכל מקום הוזכרו לגבי ארץ ישראל רק שבעה ארצות, ולא הוזכר הקיני והקיזי והקדמוני, מוכח שאינם בכלל הפסוק כל המקום אשר תדרוך, אלא אפילו אם יכבשום ישראל לא יתקדשו בקדושת הארץ, ולפ"ז גם לענין שביעית לא יתקדשו בקדושת הארץ.

ב) אבל במרגניתא טבא (על ספר המצוות להרמב"ם שורש י"ב ד"ה ויש) כ' שאין חיוב מעשר ותרומה בארץ הקיני והקיזי והקדמוני כשיכבשום לעתיד לבוא, כיון דיש ללוי חלק בו ע"ש הטעם, אבל הם חייבים בשאר המצוות התלויות בארץ לענין שמיטה ויובל.

ולכא' גם לענין אילת אי י"ב דין קדושה גם אי כבשום ע"י מלך שלמה ומלכי ועזריה י"ל שתליא במחלוקת הנ"ל, והבן.

המשך מהנ"ל – הטעם שניטל בעוה"ז מא"י ג' ארצות קיני קניזי קדמוני – המקומות שכבש שלמה אי הי' רק כיבוש למיסים או גם הי' בו ישוב ישראל או בכלל לא הי' בו דין כיבוש – האם ים סוף הוא במערב או מזרח ודרום א"י – שיטת גדוה"פ לסמוך על הוראת החזו"א לענין אילת והסביבה מעיקר הדין

הטעם שניטל מהם בעוה"ז ג' ארצות קיני קניזי וקדמוני

כתב באדרת אליהו לזקיני הגר"א פי דברים (א' ז') שכשנתן לו הקב"ה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים א"י נתן לו עשר עממים, כולל קיני וקניזי וקדמוני, ואימתי ניטל מהם, אולם אחר שחטאו ישראל בחטא המרגלים, אז ניטלה מהם קיני קניזי וקדמוני, ונשאר להם רק שבע עממין, ולעתיד לבוא ינתן להם גם כן קני קניזי וקדמוני, ע"ש.

גבול הנ"ל שהי' ים סוף כולל אילת רק לעתיד לבוא

ובעיקר הדבר שהק' דמבואר בכמה מקומות בתנ"ך שאילת חלק מא"י כמבואר בפי' משפטים (כ"ג, ל"א) ושתי את גבולך מים סוף ועד ים פלשתים וממדבר עד הנהר כי אתן בידכם את יושבי הארץ וגרשתמו מפניך.

עיין במדרש לקח טוב שם כ' זה נהר פרת וכה"א עד הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ החתים עד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם, וזה הפסוק **עתיד להיות לימות המשיח**, שנאמר וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ לפי שלא מצינו גבול ארץ ישראל ממדבר עד הנהר, ולא מים סוף עד ים פלשתים אלא ודאי לעתיד לבוא.

ובתורה שלימה שם משפטים (אות שע"ד) העיר דבמדרש אגדה כאן ושתי את גבולך וגו' זה הפסוק עתיד להיות לימות המשיח כמו שנאמר וירד מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ (תהלים עב ח) ע"כ. לפי מה שידוע הוא ש'מים סוף' היינו חוף אילת הנקרא גם עציון גבר ומשם ירד הגבול ישר עד נחל מצרים שהוא מחובר לים פלשתים, א"כ בזמן שבאה ארץ אדום תחת ממשלת בני ישראל בימי דוד, באה גם העיר אילת שהיתה עיר החוף תחת שבטם כנודע מדכתיב בדברי הימים (ב ח' י"ו) וראה מ"ב (יד, כ"ב) ומשם עברו יורדו ים אל הארצות אשר במערב ארץ ערב ואל ארץ הודו, א"כ פסוק זה נתקיים בימי שלמה ולא רק לימות המשיח, א"כ צ"ב מה שכתב הלקח טוב הנ"ל שלא מצינו גבול ארץ ישראל וכו' ולא מים סוף עד ים פלשתים אלא לעתיד לבוא.

רק הי' תחת שלטונו למיסים אבל לא הי' חלק מא"י כמבואר בכתוב

וכי' ב' ישובים בדבר א' שהגבולים שנזכרו במלכים ששלמה רדה בכל עבר הנהר כו' כי המפרשים שהיו תחת שלטונו אבל תחום ארץ ישראל ממש לא השתרע אף בימי שלמה רק עד גליל באר שבע בכתוב שם (מ"א ה' ה') וישב יהודה וישראל לבטח מדן ועד באר שבע כל ימי שלמה ע"ש עוד מש"כ בזה. ולפי' אזלא ראיית הצי"א וא"כ אין לאילת דין א"י והבן.

האם ים סוף הוא במערב א"י או במזרח או בדרום

וע"ש בתורת שלימה במילואים שהביא דאיתא במדרש הגדול ושתי את גבולך מים סוף, זה מערב ארץ ישראל, ועד ים פלשתים, זה דרום ארץ ישראל וממדבר, זה מזרח ארץ ישראל ועד הנהר זה צפון ארץ ישראל.

כוונת המדרש לים סוף במערב לים אדום

וכי' ודבריו צ"ב א' מ"ש ים סוף מערב א"י לפי שיתבאר להלן יש אומרים שים סוף הוא במזרח א"י, וי"א בדרום, אבל אף אין אחד שיקבע את ים סוף במערב א"י ע"ש מש"כ ע"פ תרגום יונתן וירושלמי בראשית (טו, יח) ועל פי הנ"ל כי לפרש מ"ש המדרש הגדול שים סוף הוא מערב ארץ ישראל, שזהו דלא כמאן. ונראה שכוונתו לים סוף שנקרא גם היום הים האדום, והוא חלק מן הים ההודו, מתחלק לשתי לשונות, לשון ים

מערבית, מצפון מצרים (לשון ים זה מחוברת עכשיו על ידי תעלת סואץ עם הים התיכון) ולשון ים מזרחית, מדרום לארץ אדום.

כיבוש דוד ושלמה להעלות מס לא נחשב כיבוש באין שם ישוב ישראל

שו"כ בחזו"א שביעית סי' ד' (אות ה') במש"כ להסתפק אי כיבוש דוד ושלמה כל הארץ ראיתי כי מקרא מלא הוא מלכים (א' ט' כ' כ"א) דשלמה הניחם למס עובד עד היום הזה ולמאי דמבואר חולין (ז' ע"א) חשוב כיבוש וכן אמרו בירושלמי שביעית פ"ו (ה"א) סבר מעלי מיסין כמו דנתכבשו (ע"י מש"כ שביעית סי' ד' ס"ק י"ט) דשם נסתפק בזה ונראה דלענין כל מקום דתדרוך כף רגלכם לא די בהעלאת מס דמ"מ אין כאן ישוב ישראל ואין ראוי להוסיף על הארץ בעת שעדיין לא הושיבו ישראל בארץ כולה והיינו דין סוריא.

ולפי"ז גם אזדא ראיית הצי"א הנ"ל ואין לאילת דין ישוב ישראל הגם שבזה"ז יש שם ישוב.

האם כיבוש שלמה הוי כיבוש

ובעיקר דינים אלו עיין ברמב"ם הל' תרומות פ"א (הלכה ה' ו' ז') שו"ר בדרך אמונה שם על הרמב"ם הנ"ל הלכה ז' עמד בזה וכ' שם (אות ס"ז) הנה עולי מצרים לא החזיקו בכל גבולי הארץ שנמנה בתורה בפ' מסעי (דמ"ט לא הי' כיבוש דוד בסוריא מועיל משום שעדיין לא נכבשה כל הארץ כנ"ל ה"ג ובזה לא סגי שנתנם למס אלא בעי שיתיישבו ממש בכל הארץ) אך י"א דבימי שלמה כיון שנתנם למס הוי כמו שכיבושם, וכל מה שלא נכבש לא נתקדש בקדושת א"י (כנ"ל ה"ב שיהושע חלק כדי שיכבשו יתקדש משמע דאם לא כבשו לא נתקדש) וגם אם כבשו ערים וחזרו הגוים ונטלוהו פקע הקדושה מהם (כנ"ל ה"ה שהקדושה הראשונה היתה מפני הכיבוש וכשבטלה כיבוש בטלה הקדושה).

א) ובציון ההלכה שם (ס"ק קכ"ד) ציין למש"כ בס' כפתור ופרח פ"א דשלמה כיבש הכל ב' וג"ז צ"ע דמהפסוקים לא נראה כן כי נזכר בימיו מלכי החתים וגם על ארץ פלשתים לא כתיב רק מגישים לו מנחה וגם על צור וצידון ע"י בזה לקמן (ואף שה"י מושל בכיפה זה לא נקרא כיבוש דאלי"כ כל העולם יתחייב בתרומ"מ וע"ל אות קע"ה) אמנם בחזו"א שביעית סי' ד' (סק"ה) הנ"ל כתב דסגי שמעלים מסים וזה הי' בימי שלמה אך יל"ע דבפסוקים משמע דמלכי צור לא היו כפופים לו רק כרתו עמו ברית, אך למש"כ לקמן בצה"ל (אות קע"ה) דצור הי' בים א"ש וצ"ע בזה וע"י בירושלמי חלה פ"ב (ה"א) גבי ירבעם בן יואש יותר ממה שכיבש יהושע כיבש זה וקאמר דימים קלים עשו ישראל באותו ארץ משמע דגם שלמה לא כיבשה אך י"ל נהי דלא כיבשה שיתיישבו בה ישראל אבל נתנה למס וגם י"ל דכיבוש ירבעם סגי שתתקדש עכ"פ בזמנו אך א"כ הי' צריך אז שתתקדש סוריא וע"כ שגם אז עדיין לא נתיישבו בכל הגבולות וצ"ע, עכ"פ דין זה אי אילת הוי דין ישוב א"י לא ברור.

ובד"א שם (ע' ח') צייר מפת א"י לד' רוחות ולצד דרום עד מכתש רמון ע"ש.

ובהג"ה שם כ' הגר"ח קנייבסקי שליט"א וז"ל שלחתי הדברים הנ"ל למו"ח שליט"א וזה תשובתו, עברתי על מ"ש בענין הגבול הדרומי של א"י הן אמנם הדברים בנויים ומוסדנים על מקורות נאמנים בבלי ירושלמי תוספתא ראשונים ואחרונים עם כל זאת להורות עפ"י הלכה למעשה הלכה ומורין כן לע"ד אכתי מידי ספיקא לא נפקי עד יבוא ויורה צדק, בברכת התורה ובדריש"ת יוסף שלום אלישיב, ע"כ.

דייק דהגר"ש אלישיב זצ"ל לא רצה לקבוע מסמרות בהלכה עמומה זאת וכ' דיש ספק בדבר ולכן מה מני יהלך לקבוע בזה הלכה ברורה, לכן למעשה מידי ספק לא יצאת דהיא ספק א"י גם לענין שביעית וכמש"כ ג"כ החזו"א הנ"ל.

וכ"ה מש"כ הרמב"ם בהל' קידוש החודש פ"ח (הל' ט"ז) וז"ל וכל אלו הדברים בשהיו המדינות שמבערב ושבמזרח מכוונות, כגון שהיו נוטות לצפון העולם משלשים מעלות עד חמש ושלושים מעלות. אבל אם היו

נוטות לצפון יתר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להן שהרי אין מכוונות כנגד ארץ ישראל, ע"כ ולפי"ז אילת שהוא בשלושים מעלות אין לו דין א"י וכ"ה הפוסקים בדברי הרמב"ם אלו.

רק יש שדנו בדבריו לחלק בין קידוש החודש למצוות התלויות בארץ ודנו בדבריו אי כוונתו מתחילת שלושים ושם ברמב"ם בפ"א (הל' י"ז) כ' כוונתו עד סוף עשרים ותשעה ע"ן שקל הקדש (קנייבסקי) שם (ס"ק ל"ו) ובכפתור ופרח ח"א (פרק י"ט).

בשיטת הגר"ש אלישיב זצ"ל הגבול הדרומי של ארץ ישראל

שו"ר בס' אשרי האיש (פסקי הגר"ש אלישיב) יור"ד פרק ע"ה (ע' ר"א) הביא משמו ש' אי אפשר להתיר ליקח ממה שנזרע ע"י ישראל בערבה, אפילו מפארן (דמידי ספיקא לא נפקא) אמנם במקומות הסמוכים לאילת ובאזור יטבתה, הרי מקובל בשם החזו"א שהורה שהם חו"ל, וע"ז הורה רבינו שמסתמא כל המקומות שהם דרומה ממש"כ הרמב"ם בהל' קידוש החודש (פ"ח ה"ז) הנ"ל, ודאי אינם בתחום ארץ ישראל (שהרי אין דקדוק הגבול דוקא יטבתה, וה"ה כל הסמוך), ואינם בכלל הספק.

אי יש לצרף זהו ספק בשביעית לקולא

וכ' שם (אות ב') והנה, קשה להביא ראיה ברורה לתחומי ארץ ישראל. הרי החזו"א קבע שלא לצרף ספק ארץ ישראל לקולא בשביעית, ולכן אי אפשר להקל ליטול משטחי הערבה, הצפוניים. אמנם אחרי שיש לנו **עדות שהחזו"א היקל ביטבתה**, שהיה באותה תקופה הישוב היחידי באותו אזור, מסתבר שבעקבות הוראה זו אפשר ליטול תוצרת מכל האזור הסמוך לאילת, ואף צפונה מעט מיטבתה. ויתכן דאף לדעת החזו"א, כל שהוא דרומית למעלה השלושים, אינו נכלל בתחום ספק ארץ ישראל, שהוא ודאי חוץ לגבולותיה, דרבינו תוחם את הגבול הדרומי של ארץ ישראל, במעלת רוחב שלושים. ולמטה מקו שלושים לדרום יש להקל, שכבר הורה זקן. וכ' שם אך דע, שליחידים השואלים, אמר רבינו (הגר"ש אלישיב זצ"ל), שעל דרך ההידור אף למטה משלושים יש להעדיף פירות נכרים.

אי שרי ללקוט הפירות שם באסרו חג

וכ' שם (אות ג') משמו דיש לזהר מלקיטת ירקות בערבה הדרומית באסרו חג, שהרי אנו פוסקים שזו חו"ל, וכל דיני חו"ל נוהגים שם, ובכללם יו"ט שני של גליות (כידוע החזו"א התיר לזרוע כלאי זרעים באילת).

בשיטת הגר"ש ז' אויערבאך זצ"ל בגבולות א"י

בספר בשולחן שלמה על שביעית (להגר"ש ז' אויערבאך זצ"ל) כ' משמו העיר אילת אינה חשובה ארץ ישראל לענין מצות התלויות בארץ.

בזה"ז דנקטינן דשביעית מדרבנן, אפשר לכתחילה להקל בכל שטח הערבה דלא חשיב ארץ ישראל, ולכן אף ירקות שנזרעו או פירות שגדלו בשנת השמיטה בערבה הצפונית אינם קדושים בשביעית, ומותרים באכילה כפירות חו"ל.

גם לדיעות החוששות שהערבה הצפונית אינה ודאי חו"ל, מותר לרכוש פירות וירקות שבאו מהערבה מהמקומות שהעדה החרדית מביאים, כיון שספק דרבנן לקולא, ומ"מ לחוששים לשיטות הנ"ל, אם יש לו פירות נכרים המותרים באכילה יש להם העדפה על פני פירות הערבה, ובפרט אם הפירות והירקות שגדלו בערבה נזרעו בשביעית.

וסיים שם משמו עניני הגבולות לא יתבררו עד שיבוא אליהו, ואין אחד שברור לו מהם הגבולות במדויק, הכל חששות, ולבד"ץ יש על מי לסמוך, כיון דדעת המחמירים הוא רק מספק, ושביעית בזמן הזה דרבנן,

והפאת השולחן מיקל בספיקו, וגם כיבוש עולי מצרים דרבנן, וספיחין דרבנן, ע"כ שיטת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל.

דינים לפירות מהערבה הצפונית

ומה שדנתם לענין הנגב וערבה לענין שביעית בס' אשרי האיש (פסקי הגר"ש אלישיב זצ"ל) יור"ד ח"ב פרק ע"ה אות ד' (ע' כ"א כ"ב) כ' כאמור כל שהוא דרומית למעלה השלושים, אינו נכלל בתחום ספק ארץ ישראל, שהוא ודאי חוץ לגבולותיה. אולם צפונה מזה שאין בזה שמועה מהחזו"א אין ליטול משדות יהודים תוצרת חלקאית בשביעית.

המורם מכל הנ"ל:

בעיקר סדר גבולות הארץ לענין דין שמיטה ואי חלוק מדין תרומות ומעשרות אי תליא בכיבוש גרידא או צריך שיהא בה אז בזמן שכיבשו גם ישוב ישראל מבואר בגמ' ובפוסקים אריכות בזה וכמ"כ בעיקר החילוק לענין שביעית בין כבשוהו רק עולי מצרים או גם כבשוהו עולי בבל והנפק"מ לענין דין איסור ספיחים דאינו נוהג רק במקומות שכבשום גם עולי בבל וכמבואר ברמב"ם הל' שמיטה ויובל (פ"ד הכ"ו).

ובענין היכר גבולות א"י כ"כ החזו"א דיש להחמיר בספיחים ברוב המקומות דאין אנו יודעים ובקיאין היכן מקומות אלו דאין לנו עדות ברורה ע"ז לכן אין להקל מחוסר ידועה ברוב המקומות וכ' דאין לסמוך על מפת הארץ דלא כ' דברים ברורים ע"פ האמת דלא דקדקו בדברי חז"ל וגם כ' לפי אמדנות.

וכ' הרמב"ם דעבר הירדן וסוריא דינם ככבשו עולי מצרים בלבד דנוהגת שביעית מדרבנן אבל ספיחים מותרים.

ולענין עזה שיטת המהרי"ט דנחשב כלא כבשוהו עולי בבל ודינו כסוריא כנ"ל וכמ"כ דנו לענין גוש קטיף אי דינו כעזה כחז"ל וברדב"ז יש בזה סתירה דבמקום א' כ' די"ל דין א"י לענין תרו"מ ובמקו"א משמע ברדב"ז דדינו כחז"ל.

ובעיקר הדין אי עבר הירדן בכלל א"י היא יש בזה מבוכה ומחלוקת ראשונים וכ"ד בשיטת הרמב"ם בזה ומשמעות הר"ן בנדרים דדינו כחז"ל והגרצ"פ פראנק זצ"ל כ' לחלק בין עבר הירדן המערבי סמוך לירדן דינו כא"י משא"כ שאר רוחות דינו כחז"ל ודנו לענין בית שאן דהגמ' חולין התירו אפי' לעשות עבודה בשביעית ודנו אי קיל מסוריא (עמש"כ בסמוך מהיעב"ץ).

ולענין אשקלון דנו ע"פ דברי הירושלמי אי יש ב' אשקלון א' בא"י וא' בחז"ל עיין תוס' גיטין (ב' ע"א) ואי כבשום עולי מצרים לבד או אח"כ כבשו גם עולי בבל, והיעב"ץ במו"ק כ' דאח"כ הי' ישוב א"י באשקלון ובית שאן ע"ש.

ולענין אילת אי דינו כא"י לענין יו"ט ותרו"מ ושמיטה יב"ז אריכות בפוסקים דיש לכאור' ראיות מתנ"ך שהי' מא"י כמבואר בתנ"ך בסדר גבולות הארץ או גם כבשום מלכי יהודה שלמה ועזריה כמש"כ בנ"ך וכ"ה בזה בשו"ת צי"א ושי"פ, אבל במדרש לקח טוב כ' דרק לימות המשיח יהי' זה חלק מא"י ולא בזה"ז.

ודנו בזה במשמעות הנ"ך דכבשום שלמה וכו' וי"א דהי' תחת שלטונו רק למיסים אבל לא הי' חלק מגבולות הארץ.

וכמ"כ דנו בים סוף המבואר בתנ"ך אי כוונתו לים סוף ליד אילת או כוונתו לים האדום וכן דן בזה בתורה שלימה פ' משפטים.

ויש בזה דיון בראשונים וי"א דיש ב' אילת ויש שכי' עדות ברורה בשם החזו"א עפ"ד הרמב"ם הל' קידוש החודש דהמקומות דנוטה יותר לצפון העולם משלושים מעלות הוא חו"ל ולכן י"א דמיטבתא וחבל איילית ואילך אינם חשובים כא"י.

ובעיקר הדבר כ' בזה כיון שרו"פ ס"ל דשמיטה בזה"ז מדרבנן דקיי"ל כרבי דנתבטלה קדושת הארץ וכמשי"כ בחזו"א בשו"ת דברי יציב לצרף זאת לשאר שיטות.

כמו"כ דנו לענין יו"ט שני שם באילת כיון דהשלוחים לא היו מגיעים עד שם אי יש לנהוג יו"ט שני או כיון דיש שם ישוב ישראל יש לנהוג יום טוב א'. ולשיטת הריטב"א אפי' רק כבשום עולי מצרים יש לנהוג רק יום א' ולענין תרו"מ באילת משמעות הגמ' בב"ב דגם קיני וקניזי והקדמוני אע"ג דבא"י הם פטורים מתרו"מ מגזיה"כ.

רק פליגי אי גם לענין שמיטה דינו כחו"ל או לא ופליגי בזה הפוסקים.

וכן דן בזה החזו"א לענין אילת אי כיבוש דוד ושלמה להעלות מס מחשב כיבוש בלא ה"י שם ישוב ישראל וכן דן בזה בד"א ולמעשה הביא בד"א מחמיו הגרי"ש אלישיב זצ"ל לענין גבול דרומי עד איפה י"ל דין א"י או חו"ל דמידי ספיקא לא נפקא.

וכן לא רצה להתיר ממה דנזרע ע"י ישראל **בערבה**, אבל במקומות השייכים לאילת מאזור יטבתא ואילך סמך על החזו"א שדינו כחו"ל וכן דן שם אי דינו להחזיק ב' יו"ט שם, וכמ"כ שיטת הגרשז"א זצ"ל דאילת אינה חשובה כא"י לענין מצות התלויות בארץ וכמ"כ מערבה הצפונית דן להקל אבל בשאר מקומות לא.

הגם דהפאת השולחן מיקל בספיקו גם באשר מקומות מ"מ החזו"א לא רצה להקל בזה חוץ מסמוך לאילת כנ"ל.

אבל בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל כ' דרך מדרומית למעלה משלושים אינו נכלל בכלל ספק א"י כמשי"כ החזו"א אבל צפונה מזה אין הוראה ברורה מהחזו"א ויש להחמיר להשתמש מגבולי ישראל שם בשמיטה.

זאת תורת העולה:

בעיקר הדבר כ"כ גדוה"פ בזה"ז א"א בקיאי' במקומות שכבשוהו עולי מצרים בלבד או גם עולי בבל ולכן אין להקל מספק דרבנן בסדר גבולות הארץ הגם מהמבואר בתנ"ך דאילת וים סוף הוי מגבולות הארץ יב"ז חילוק מדרשים אי הכוונה רק לעתיד יתקדשו ולא בזה"ז כמשי"כ במדרש לקח טוב ובשאר מקומות וכמ"כ דנו אי כיבוש שכבשו למסים ולא ה"י ישוב ישראל י"ב קדושת א"י או לא ולכן למעשה אין לקבוע הלכה ברורה בזה.

ומ"מ היות שכי' הרמב"ם בהל' קידוש החודש סדר גבולות הארץ משלושים מעלות דאין בו דין א"י ולפ"ז אילת אין לה דין א"י לענין זה וסמכו על שיטת החזו"א שאילת ומקומות הסמוכים לה אף לצד צפון מיטבתה וחבל איילות ואילך עד אילת אינם חשובים א"י כלל.

וכן הסתמך על זה הגרי"ש אלישיב והגרשז"א זצ"ל דלא נוהג שם דין שביעית וכן נהגו ועדי כשרות לסמוך ע"ז ולכן בכל מקומות הנ"ל יש להקל ובשאר מקומות יש להחמיר מספק כמשי"כ החזו"א דאין אנו בקיאי' מחוסר ידועה ברורה בגבולות א"י בזה"ז ואין לסמוך על מפת א"י כנ"ל.

הנלענ"ד כתבתי
המוקירים
יצחק שמואל שכטר